

Jihoevropský plž *Monacha cartusiana* v Českém krasu

Vojen Ložek

Není tomu dlouho, kdy v Živě (1996, 3: 126) vyšel článek L. R. Koloucha o bohaté populaci tohoto plže v Hradci Králové. Vzhledem k tomu, že v Čechách jde o druh velice vzácný, známý dříve jen z jediného naleziště mezi Novým Bydžovem a Chlumcem nad Cidlinou, kde ho doložil L. Urbánek (1970), zasluhuje každý další výskyt patřičnou pozornost.

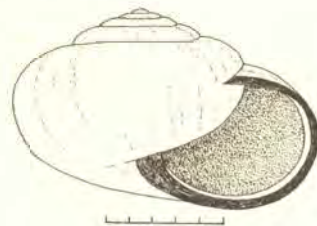
Tentokrát jde o nečekaný nález na nevyklém stanovišti na svahu údolí Berounky na západním okraji Tetína při modře značené stezce k řece. Vzhledem k tomu, že jde o místo značně vzdálené od obou nalezišť v Polabí a že Český kras je dnes malakozoologicky nejprozkoumanější území českých zemí, kde již od 20. let probíhá nepřetržitý výzkum měkkýší fauny, nabízí se možnost, že jsme svědky šíření tohoto jižního druhu do Čech.

Je proto na místě zveřejnit některé údaje, které by usnadnily sledování jeho postupu. Jeho 10–13 mm široká a 6–9 mm vysoká ulita s 5 1/2–6 závitů se vyznačuje bělavou barvou, s níž kontrastuje tmavý okraj obústí, což vyjadřuje i český název tmavoretky bělavá. Ulita je stlačeně kulovitá s ploše kuželovitým kotoučem a nápadně úzkou píštělí, poslední závit výrazně převládá, tmavé obústí je jen mírně rozšířené, uvnitř ho však lemují nízké prahovité světlejší pysky, který navenek prosvítá jako žlutavá páska. Z našich běžných druhů se tmavoretkou nejvíce podobá vlahovka narudlá (*Monachoides incarnatus*), která je však větší (12–15 : 9–10

mm), žlutavě rohové až narudle hnědé barvy a nemá nápadně tmavé obústí. Bezpečné rozlišení dále umožňuje povrchová skulptura ulity: povrch vlahovky je jemně pravidelně zrnitý, zatímco u tmavoretky je hustě pokrytý drobnými plochými dolíčky, nehledě k jemným přírůstkovým liniím. Záměna s dalšími druhy nepadá při respektování popsání znaků v úvahu.

Tmavoretky žije v celém evropském Středomoří, na západě však sahá přes Francii a Porýní až do Holandska a jižní Anglie, na východě lemují její areál Černé moře až k západnímu úpatí Kavkazu. K severu zasahuje podunajskými nížinami až na jižní Slovensko a jižní Moravu, kde obývá nivní louky, úpatí křovinatých strání, okraje periodických mokřadů i pláště lužních hájů. Přednost dává těžkým vápnitým půdám s vyšším obsahem minerálních solí. Na těchto stanovištích je častá v Dyjsko-svrateckém i Dolnomoravském úvalu, odkud zasahuje do větších údolí přilehlých pahorkatin. Proniká i na ruděrální stanoviště.

Z Čech ji uvádí již J. Petrbok (1937) od Chocně podle ulit, které zjistil v materiálech Národního muzea. Bližší údaje nejsou k dispozici. Další, tentokrát přesně lokalizovaný údaj uveřejnil O. Klement (1943), který našel 2 prázdné ulity na čedičovém pahorku Bodensteinhübel u dnes již zaniklé obce Čermníky na Žatecku. Zatímco v širším okolí Chocně jsou místa, která by tmavoretkou mohla vyhovovat, výskyt na vyprahlém kamenitém vršku u Čermníků

Tmavoretky bělavá (Monacha cartusiana) je jedním z teplomilných druhů živočichů štiřících se na sever. Měřítka v mm. Kreslil V. Ložek

by byl při nejmenším překvapující. Při pečlivém ohledání této lokality a jejího okolí 6. září 1947 zde po tmavoretkou nebyla zjištěna ani stopa.

Rovněž stanoviště u Tetína zjištěné 29. dubna 1999 se značně liší od poměrů na jižní Moravě, v Podunají nebo v Polabí. Jde totiž o strmý svah pod horní hranou prudké, k severovýchodu obrácené strání, dnes z velké části porostlé křovím a nízkým lesem, původně však travnaté s roztroušenými ovocnými stromy. Skalní podklad tvoří diabasové vulkanity překryté v místě nálezu spraší. Tři čerstvé ulity tmavoretky byly sebrány na nevelké otevřené ploše ve společnosti plžů *Xerolenta obvia*, *Euomphalia strigella*, *Fruticicola fruticum* a *Helix pomatia*. Nový nález tmavoretky spolu s nálezy L. Urbánka a L. R. Koloucha naznačují, že se tmavoretky v současné době šíří do Čech, tedy dále k severu. V našich zemích představuje novodobého imigranta, který není znám nikde ze středoevropského kvartéru a jemuž vyhovují poměry v hustě osídlené kulturní krajině včetně okolí velkých měst. Její šíření do teplejších oblastí je dalším dokladem trendu, který se v poslední době projevuje v naší fauně, a proto zasluhuje zvýšenou pozornost.